

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a,
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

JUGOSLAVIJA I FAŠISTIČKI IMPERIJALIZAM

Otkako se je sve ono dogodilo s Abesinijom mi nismo više zaneseni velikim nadama. Othrvavamo se, duduše, razočaranju, ne želimo da se predamo posvema crnom gledanju i spašavamo od svih naših maštanja ono što se spasiti dade. I mi smo pomalo zbumnjeni. Sve ono što se dogodilo i što se dogadja djeluje na nas tako. — Vidimo, da se je fašističkoj Italiji ostvarilo ono što je Mussolini zamislio, a pored toga vidimo, da čitav svijet ostaje bespomoćan pred nasiljem i da se bezakone silom činjenica ozakonjuje. Zabrinjuje nas ne samo naša situacija, kakva je i do sada bila, nego još više naša sutrašnjica, koja u znaku ozakonjenog nasilja, priznatog od čitavog svijeta, može da bude i teža. Čemu se može Julijsko Kraljina nadati poslije Abesinije? To je misao, koja se javlja kod svakoga onoga, koji ovih dana nešto misli.

U jednom smo članku na ovom mjestu o tome već pisali i ne želimo da se opetujemo. Htjeli smo da istaknemo s time u vezi jednu naročito važnu stranu: Ono što se dogadja s Jugoslovenima iz Jugoslavije.

Ima pojave, koje se ne mogu neopaziti. U kompleksu osjeća se, da je abesinska katastrofa ostavila ne samo jedan porazan dojam na mase u Jugoslaviji, nego da se u izvjesnom smislu javlja i duh nekog priznavanja fašističke nadmoćnosti i rezignacije pred jednom brutalnom silom. Istina je taj osjećaj dolazi i od općeg osjećaja bespomoćnosti medjunarodnih sila, koje je fašizam izigrao. Ali mnogošta dolazi i iz nekritičnog promatranja stvari, a mnogošta i pred utjecajem jake fašističke propagande, koja je neosjetno izvršila jak učinak na čitavo svjetsko javno mišljenje.

Otuda je došlo i do nevjerojatnog gesta dra Tresića Pavičića, koji je održao ono strašno predavanje u Trstu. Otuda dolazi i do nekih nevjerojatnih članaka u dnevnoj stampi Jugoslavije. A otuda dolazi i do svakodnevnih razgovora, u kojima se tako kritički govori o abesinskom uspihu fašističke Italije.

To sve u kompleksu nije dobro. Ne treba zatvarati oči pred stvarnošću, mi smo bili uvijek protiv toga, ali ne treba zapadati iz jednog ekstrema u drugi. Nije to dobitno ni pojedinca ni narodnog kolektiva. U ovakvim časovima treba više nego ikada zadržati stav poštene i pravedne osude onoga što je nepošteno i nepravedno. Iz rezignacije i pasivnog priznavanja činjenica fašizam crpi hranu za svoju prepotenciju, a iz otvorenog priznavanja fašističkog prava (kao što je ono dra Tresić-Pavičića) fašizam dobiva potstrek za daljnja nasilia i bezakona. Gotovo direktno takva se priznavanja i hrabrenja ruše na ledja našega naroda u Julijskoj Krajini.

Ali ne samo to: u vrlo blizim konzervativama to će se odraziti i na odnose Italije i Jugoslavije. Ne služe ni svom narodu, ni svojoj zemlji oni, koji makar i u najblažem smislu slave fašistički imperializam i hrabre Mussolinija na daljnja nasilia. Svakome, ko i malo misli, jasno je, da se danas snaga, koju je Italija dobila u Africi i na Sredozemnom moru okreće agresivno prema Balkanu i Srednjoj Evropi. Velika internacionalna štampa na to svakodnevno upozorava. Albanija postaje baza evropskog imperialističkog potvrtata fašističke Italije. Međunarodna diplomacija to vidi. I jugoslavenski mjerodavni krovovi to moraju da vide. Ali to mora biti i u saznanju čitavog naroda, a naročito onih, koji bilo kako govore ili pišu javno.

Rekli smo, da ne treba sakrivati glavu u pjesak, potrebljeno je da se vidi sva moć fašističkog imperializma, ne treba se zanositi takim nadama, ali ne smije se dogoditi da našom rezignacijom ili čak našim hrabrenjem jačamo fašizam protiv nas samih.

OB NOVEM UČNEM NAČRTU ZA SREDNJE ŠOLE V ITALIJI

ABESINSKA VOJNA, SANKCIJE IN VOJNE VAJE Z OROŽJEM SO DEL UČNEGA NAČRTA

V pravkar preteklem mesecu maju je izšel novi učni načrt za vse vrste srednjih šol v Italiji: za gimnazije, učiteljsča, tehnične šole (trgovske, obrtne, kmetijske, navtične in druge strokovne šole), glasbeni konservatorije in umetniške šole, ki so vse podrejene prosvetnemu ministru. Novi učni načrt, ki stopi v veljavjo s prihodnjim šolskim letom, je v bistvu ohranil načela Gentilejeve reforme iz leta 1923.

Vsmislu Gentilejeve reforme zahteva tudi sedanj učni načrt strogo enotnost vseh učnih predmetov. V skladu s tem predvideva v marsikaterem primeru tudi manj naravnopravštitev tvarine, da bi se le dosegla vzporednost z drugimi predmeti. Praktično se izvaja vsaj v nižjih razredih to načelo tako, da se poveri skoro ves pouk (učni jezik, latinščina ter zemljepis in zgodovina) enemu samemu učitelju, in le preostala dva obvezna predmeta (matematika in fizična zgoja) drugim učiteljem. Sicer pa se čimdalje bolj briše meja med italijanščino in latinščino, saj čitajo latinske spise italijanski pisateljev pri pouku italijanščine in se predavajo odlomki filozofije tupatam v latinščini.

Pouk zgodovine, ki obdruje v glavnem zgodovino Rima in Italije, obsega tudi najnovješ dogodek: abesinsko vojno in sankcije. V najvišjem razredu srednjih šol je posebno poglavje posvećeno fašizmu: (Nova fašistična država). Prerojenje zavesti in dujevne enotnosti italijanskega naroda. Korporativni red. Rešitev rimskega spora in verski mir. Zunanja in kolonijalna politika fašizma. Poljedelski, industrijski in trgovinski razvoj. Mestna in podeželska Italija. Demografski problem. Italijani v inozemstvu. Sredozemske more in Italija. Pohod v Abesinijo in gospodarsko obleganje.

Pri pouku filozofije se mora v zadnjem letniku čitati in komentirati Mussolinijev knjiga »Dottrina del Fascismo.«

V novem načrtu se zadrži tudi razmerje do katoličke cerkve po lateranskem sporazu. V vseh razredih v teh šol, tudi na strokovnih in umetniških šolah, je po ena

ura tedensko določena za verouk. Toda ta določba je bolj platonične narave, kajti verouk ni obvezen predmet in je radi tega marsikije samo na papirju. Koncesija ponovnim pritožbam Vatikana je splošna določba, da naj se profesorji pri razvijanju programa izogibajo predmetov, odstavkov v knjigah, diskusij v podobno, ki bi utemeljeno mogle motiti ali osmešiti verski ali moralni cut učencev.

Značilno za fašistično Italijo pa je »vojaška kultura«, ki figurira kot obvezen predmet v učnem načrtu. Po zakonu od 31. decembra 1934. se je namreč v šolskem letu 1934—35 uvelia na vseh srednjih in visokih šolah »vojaška kultura«. Ta pouk se deli v tri stopnje. V najnižji stopnji, ki je namenjena dijakom nižjih razredov srednjih šol, naj si usvaja učenec zadostno teoretsko in praktično znanje vojaških ved, ki so potrebna za vojaka s saržo ali za specjaliziranega vojaka. Na srednji stopnji se učijo dijaki višjih razredov srednjih šol vojaški predmeti, ki jih mora poznati rezervni častnik. Tretja stopnja ki je obvezna za visokošolce, ima namen, da vzbujajo voditelje in organizatorje za vojno službo. Po pravilniku, ki je izšel leta dne pozneje, se mora ta predmet učiti v vseh razredih in sicer v 30 urah letno. Pouk se poveri aktivnim ali rezervnim častnikom, ki se izkažejo za to sposobne. Pouk je obvezen za vse dijake brez izjeme. Kdor ne prestane izpita iz »vojaške kulture« z uspehom, ne more biti pomaknjen v višji razred.

Po sedaj objavljenem učnem načrtu mora tudi pouk »vojaške kulture« tvoriti celoto z ostalimi učnimi predmeti. Radi zanimosti naj sledi tu nekoliko detajliran pregleđ predpisane učne snovi. V nižjem oddeku se morajo učenci seznaniti z vojaškim ustrojem, z načinom oboroževanja in v vrstami utrdi pri najstarejših narodih. Večja pažnja se posveća tem problemom v dobi starih Grkov in Rimljakov, v srednjem veku in še posebej v novem veku. Na tej stopnji se mora učenec tudi učiti o vojaški organizaciji, novačanju, kadrib, vojnih okrožjih, ureditvi čet in vojaških služb, mobilizaciji, kolonijalnih četah in drugih oboroženih formacija. Poleg tega se morajo teoretsko in praktično seznaniti s strelnim oružjem, z nalogami, ki jih imajo v

vojni manjše edinice, in s čitanjem topografskih kart in orientacij na terenu.

Program druge stopnje, ki je določena za učence višjih razredov, obsega te točke: Vpliv izuma ognjenega strelnega orožja na politične in vojaške ureditve ter na vojno umenost v srednjem veku; značilnosti modernega strelnega orožja; italijanske vojaške organizacije; vojna umenost v novem veku. Posebno poglavje je posvećeno Napoleonu kot človeku, kot Italijanu, kot vojskovedu in njegovemu vplivu na ljudske mase. Obširno se bo razpravljalo o italijanskih vojnah v dobi risorgimenta, najobširnejše pa seveda o svetovni vojni. Kako si je zakonodajalec to zamislil, naj pove sam podrobnejši učni načrt. Pod naslovom »Svetovna vojna in odločilna funkcija italijanske intervencije« navaja teče točke: Položaj Antante leta 1915: Zmagovita avstrijsko-nemška akcija s predrom ruske fronte pri Gorlich-Tarnovem. Inaktivnost Srbijske. Polom angleško-francoske ekspedicije pred Dardanele. Nejasnosti v stališču balkanskih držav, ki niso bile že vpletene v vojno; Italijanska intervencija v tej za antanto kritični ur. Italijansko sodelovanje v letu 1916: Italijanska akcija z ozirom na Brusilovo rusko ofenzivo; Odmevi zmagovite akcije v avgustu 1916 (Gorica) na antanto. Italijanska akcija v letu krize (1917): Izolirani zmagi (Piave Vittorio Veneto) in njun odločilni vpliv na izid svetovne vojne.

Poleg tega se morajo dijaci v tem oddeku seznaniti z vojaškogeografskim značajem državne meje z ozirom na državno obrambo, z nalogami, ki jih ima častnik kot vodja edinic, in z vojaške organizacijo najvažnejših drugih držav.

Praktične vaje v rabi oružja in na terenu pa so še dalje poverjene fašističnim balilskim organizacijam in tako zvani »fizični vzgoji«, ki je kakor vojaška veda obvezen predmet v vseh razredih srednjih šol. V takem duhu se vzbujajo sedaj srednješolska mladina v Italiji, kar pa ni oviralo italijanskega načelnega ministra, da je prav tako na vse pretege hvalil »humanistični značaj sodobne italijanske srednje šole. L. C.

SLOVENSKI LETAKI V GORICI IN OKOLICI

Številne aretacije

Trst, 27 junija 1936. — Agis. — Iz Gorice poročajo, da je bilo nekega dne zjutraj koncem prejšnjega tedna po mestu in okolici raztresenih vsepolno letakov in listkov. Ti propagandni letaki so bili najrazličnejše vsebine in pozivni kot: »Narod, prišel je čas, da se znebimo tiranov«, »Mi vstajamo in vas

je strah!« in podobno. Letaki so vzdružili med našim ljudstvom veliko zanimalje in hrupa. Vsepolno opravka pa so dali fašističnim oblastem in njih funkcionarji so imeli polne roke posla. Zaradi tih letakov je bilo v Gorici aretiranih večje število naših ljudi.

Popolna militarizacija rudnikov na Labinščini

Trst, junija 1936. Agis. — Naš list je že poročal, da se širijo glasovi o militarizaciji rudnikov v Istri. Danes nam te vesti kot resnične potrjujejo žalostna dejstva, ki smo jih zvezdili v zadnjem času. Namreč ni dolgo tega, ko so se v nekaterih vseh pojavili glasovi, da je odkrit in odprt v Istri nov rudnik, da je tamkaj dela za vsakogar in da so delavci zelo dobro plačani, in sicer po 16 lir dnevno. To bi bil vsekakor za današnje razmere v Italiji več kot dovolj velik zasluzek. Tem vestem je nasedlo precej naših fantov in mož, zlasti z Bovškega in drugih krajev ob Soči, ki so tudi poskrbeli, da so v najkrajšem času odšli na Labinščino iskat si dela in zaslужiti. Res, delo so tako dobili. Podjetje jih je nastanilo v tako umazane, zanemarjene in podrte barake, polne vsakovrstnega mrčesa, da jim ni bilo mogoče vzdržati. Skratka, manjkala je vsaka najnujnejša in najpotrebnješa higijenska naprava. Po 14dnevnom delu pa so delavci ugotovili še to, da ne bo-

do zaslužili niti toliko, da bi se pošteno prehranjevali, kaj šele, da bi kaj prihranili. Zato, kdor je imel le še toliko denarja od doma, da se je lahko podal na pot, jer takoj odšel domov, kdor pa ni imel potrebnega denarja je sklenil, da ostane toliko časa, da si s težkim delom in s stradanjem pritrga toliko, da bo imel za vlak. Med tem pa je prisila odredba od ravnateljstva, da se ne sme nobenega delavca več odpustiti od dela. Kdor bi pa odšel brez vednosti predpostavljenih, je smatran kot deserter. Naše fante in može je ta ukrep zelo zadel in poskušajo na vse načine, da se otresejo tega robstva in odidejo domov, kjer će tudi bi morali stradati, imajo vsaj snažno in zdravo stanovanje, tam jim pa še tega manjka.

Vse zgleda, da so naše ljudi zvabili v past, kajti povsod, kjer se da le nekaj zaslužiti — ob meji tudi letos delajo z amerikansko brzino — zaposlujejo po največ le delavce iz Italije in naši nitri v poštev ne pridejo.

Nije isluženo, da će u skoroj sutrašnjici u Evropi početi da se budi i diže jedna prava demokratska snaga, koja će uči u borbi s nasilnim fašizmom, a kojoj moramo i mi da damo našu pomoč.

Neka bude ovo nekoliko misli za one, ki mogu da ih šire v svoju okolino protiv defetizma, rezignacije i ignorancije onih, ki se boje ili koji hrabre fašizam. (***)

KAZEN OB VSAKI PRILIKI

NANDE SVETLICIC SPET V ZAPORU

Idrija, 27 junija 1936. — Agis — Nande Svetličič, 22 let star, doma iz Krnic nad Sp. Idrijo je bil pred kratkim obsojen od goriškega sodišča na tri mesece ječe. Komaj pred nekaj meseci se je vrnil iz zapora, kjer je presedel 3 mesece zaradi preiskave o sumu, da je razpečaval po vseh slovensko »Pratiko«. Ker mu niso mogli ničesar dokazati so ga izpustili, vendar pa so ga ob prvi priliki spet, in sicer, ko so ga miličniki nekoč srečali, ko je šel po opravku v 3 km od meje oddaljen kraj, aretirali in ovadili sodišču, da je nameval prekorčiti italijansko-jugoslovje. Glede te ovadbe je bil sedaj kaznovan na tri mesece zapora.

JEŽ IVAN IZ VRBICE OSUDJEN NA 2 MJESECA ZATVORA

Vrbica, julij 1936. — Pred nekoliko dana vratilo se nekoliko naših mlačic iz emigracije. Čim je zato doznala tajna policija bili su svi uhapšeni in policijskim automobilem otpremljeni u Bistrice na vojničku komandu na preslušavanje, gdje su nakon preslušanja svi bili pušteni kući, osim jednoga i to Jež Ivana starog 36 godina. On je bio zadržan, te odmah osudjen na 2 mjeseca zatvora.

Cic.

Teror i osude u Julijskoj Krajini

Gorica, junija 1936. — Teror je ovdje svakim danom sve veći i veći. Način se taj teror vrši nad slovenskom i hrvatskom omladinom, koja je uglavnom antifašistička i iridentistička.

U posljedne vrijeme je Specijalni tribunal kaznio 14 Slovenaca, nacionalista i komunista, na kazne od četiri do deset godina robije radi proturatne propagande i nagovaranja na vojničku neposlušnost i deserterstvo. — Mlađi svijet je ovdje načito uzbudjen.

L' Informateur Italien.

,,I VERNACOLI“

Zopet nekaj novega, čeprav ne popolno, smo opazili v »Piccolu della sera« z dne 18 junija t. l. V članku, kjer zahteva uvedbo šestega ljudsko-šolskega razreda, je zmed drugim na poseben način označen naš jezik. Imenuje ga »i vernacoli«. To ni ne jezik, ne dialekt in niti en sam, ampak večje število ter celo nekaj manj kakor dialekt. So to »govorce«, ki jih rabijo »familie rustične... Potem nam omenjeni list razlagajo odkod ta beseda. »Vernac je po latinsko suženj ali hlapac, ki so jih imeli rimljanski zavezniki ali podložna ljudstva. To je to se menj kakor rimljanski hlapci... »Vernacoli pa so bile govorce, ki so jih rabil ti hlapci in ta njih podložna ljudstva med seboj.

Prav pred kratkim se je ustanovilo zopet »rimsko cesarstvo« nekatere rimske metode pa so vladale že od začetka fašizma in druge so sedaj zopet dohile svoj obnovni obseg in oživljenje. Tako smo mi sedaj postali hlapci tudi po govorici, po jeziku. Obnovljeni so stari nerimljanski hlapci v latinskem cesarstvu...

Edino, kar je še ostalo našemu človeku, je jezik. Vse drugo so mu pobrali, požgali, uničili, ubili, zbrisali, razstrelili. Preveč bi bilo naštrevati.

V zadnjem času vidimo, da so se s povojovalo silo vrgli na edino našo svetinjo, ki je kljuboval vsem silam. Iz šole so naš jezik že zdavnaj vrgli. Tudi iz edinega zatočišča, iz cerkve, je bil vržen. Tu se je najprej uveljavil, od tu je zadnji zginil. Torej je še kakšen prostor, kjer slišiš svoj jezik? Ni ga, v javnih prostorih nikjer. Naš jezik se je zatekel še pod domačo streho. Edino tam še smeš govoriti. Bolje je, da te ne slišijo. Od tod je šel zmagoslavno na pohod v cerkev in urade, šolo, knjige, časopise, v vse naše lepo življenje na vseh področjih, ki so ga nam drugi kulturne naše narodi zavidali, in se je potem zopet vrnil od koder je prisel.

Bogata tiskana beseda je prenehala. Ali bo ta ponosna stavba samo še zgodovina? Kje vidite še napisano našo besedo? Kot v posmeh Še na tablah pred kakimi utrdbam pri meji, kjer piše poleg italijanske še v slovenščini, da je prepovedano fotografiranje, pa še to s slovenčinami napakam!

Jezik je torej še ostal v naših ljudeh kot neviden, ampak slišen. Tega hočejo odstraniti, z vsemi silami. Toda ni ga mogoče odstraniti »po fašistovsko«. Bombe in oganj ga niso mogle izgnati. Zato so potrebna druga sredstva, bolj kulturna. Vsa velika aparatura sestava, društva, organizacij itd. dela sistematično v tem pravcu. Vedno in vedno beremo, da se premalo dela za italijaniziranje Julijske Krajine, da je premalo sol, tega in onega. Vse to je podobno mlinu, ki molje noč in dan, a ne more zmeti.

Sedaj hočejo tudi dokazati, da ni naš jezik pravi jezik, ampak le nekaka govorica nižje sorte. Hočejo nas priznati za narod, ki nima nič skupnega z njimi, kot le pogubno sosedstvo. Hočejo nas popolnoma izbrisati z zemlje. Degradirali so naš jezik še nižje od narečij. Hočejo, da postanemo masa brez oblike, da nas bodo potem lahko oblikovali po svoje. Nekaj smo jim bili »allogeni«, »allogloti« — tuji, samo včasih so nas imenovali Slovence in Hrvate. Potem je naš jezik dobil še nižjo stopnjo, postal je narečje: »dialekt, ki ga govorite na Kraju itd. Sedaj pa je naš jezik postal hlapčevski jezik.

Vse to delo je izvršeno po načrtu, popolnoma sistematično. Kar je zanimivo, je ta metoda, ki je sicer popolnoma drugačna, v morskičem slična z zatiranjem našega ljudstva in jezika na Koroškem. Tam smatrajo koroške Slovence za »Pleme«, ki ni slovensko in ne nemško, ampak »korosko«, ki pa se nagiba k nemški narodnosti. Kot vidimo, je vse to delo smotreno in zdi se nam, kakor bi naši sovražniki delali skupno in z istimi metodami.

Toda kljub temu naš jezik še živi in vztraja. Ni ga mogoče kar tako zatreći. Posamezniki lahko odstranijo, a jezik še ostane. Še vedno je zmožen kljubovati vsem silam. Svoje moči srka globoko iz zemlje, trdnost dobitva iz kraškega kamna. Cudovita je ta njegova sila. Vsa sramotinja, ponizačna nasiščina mirno prenaša že vse dolga leta. Podle, gontijo ga iz širokega prostora v vedno bolj ožega.

Skozi dolga stoletja se je vedno boril na mejah domačije proti močnejšemu tuju in je odstopal v borbi za zemljo le ped za pedjo na severni fronti in povsod je čudovalo vztrajal.

Ta borba in vztrajnost so nam bile in so še zadostno jamstvo, da bo naš jezik še vzdržal, da bo še kljuboval velikim silam, kakor kraški hrast proti burji. Toda brez naše nege koliko časa bo mogel še ozdržati?

**UBISTVO BRAJKOVIĆ
IVANA IZ DANA**

SLUŽBENO NIJE JOŠ RASVIJETLJENO

Dane, jula 1936. Kao što smo vam bili javili o ubistvu seljaka Brajković Ivana sumnja je bila pala na dvojicu mladiča iz Račje vasi. Povodom ovog ubistva karabinjeri su poveli istragu i saslušali ovo dvojico fašista, ali oni poriču da se ga ubili. Mi medutim tvrdimo da ga nije nitko drugi ubio nego oni, jer jedan od ovih to je sin zloglasnog postolara iz Račje vasi, hvalio se jednom svom drugu da je on jednoga Hrvata smaknuo, i da mu taj nije zadnji. Kako se vidi, nas se može ubijati, a da zato ne snosi niko odgovornost. — Cic.

DNEVNA ŠTAMPA**O IMPERIJALISTIČKOM PODVIGU ANTE TRESIĆ-PAVIČIĆA**

G. Tršić-Pavičić

U poslednjem broju našega lista donjeli smo uvodnik o predavanju g. Ante Tršić-Pavičića održanom u Trstu. Na to predavanje se osvrnula i naša dnevna štampa, pa donosimo i izvadecima nekoliko odломaka iz tih članaka.

Splitsko »Novo Doba«

donaša pod naslovom »Predavanje g. dra Tršića-Pavičića u Trstu« izmedju ostaloga i ovo:

»G. dr. Tršić-Pavičić je, prema svim izvještajima, sa velikom simpatijom govorio o Italiji i o g. Mussoliniu. Medutim ono u što jedan naš toliko istaknuti i toliko uvraženi javni radnik nije u ovom momentu naročito smio da udje, to je pitanje talijanskog imperijalizma i dokazivanje Talijana u Trstu, da je njihov imperijalizam sašvima opravdan kao logična posljedica viška njihove populacije. Još gore je stanoviste g. dra Tršića-Pavičića o nekom pravilu po kojem bi se imalo težiti za pojednostavljenjem jezika, nacija i država, za eliminiranjem slabijih naroda i njihovih jezika, koji ne donose nikakvog progrusa civilizaciji, koji nisu u stanju da dadu ustajanje otpor assimilaciji od strane civilizovanijeg naroda.

G. dr. Tršić-Pavičić zašao je u ovom predavanju u historiju starih rimske vremena, koja su njemu u tančine poznata, ali kakvo se god mišljenje imalo o negašnjem rasprostiranju rimskega carstva po raznim kontinentima, poslije svega što je čovječanstvo kroz vijekove prešlo, danas treba da svak prizna svakom, i najmanjem narodu njegovo pravo na slobodu i na opstanak, i nema toga pravila po kojem bi veči bili u bilo kojem moralnom ili socijalnom pravu da pojedu manjega.

Medutim, kad bi tu teoriju o večim narodima ti veči narodi i zastupali, moglo bi da to, sa njihovog egoističkog stanovišta, bude i opravdano, ali ne može da bude opravdano, kad tu teoriju prihvataju naši ljudi, sinovi vrlo malenog hrvatskog naroda, a koji je ipak kroz vijekove, kao što g. dr. Tršić-Pavičić još bolje od nas znače, sačuvao svoju nacionalnu individualnu svijest. I koji hoče da tu svoju nacionalnu individualnost i dalje čuva i za nju da se borí.

Trščanski »Il Piccolo« bilježi da je predavanje g. dra Tršića-Pavičića bilo vrlo srečno primljeno od trščanskih Talijana. Ali mi bismo hteli da znamo, kako je bilo primljeno od naših sunarodnjaka u Trstu i po okolišu, od naših sunarodnjaka u Puli, koji su godine 1918 onako svečano dočekali g. dra Tršića-Pavičića, kad je, baš u ime principa samoodredjenja malenih naroda, došao da prima austrogarsku floto, za koju je poznato kako je i gdje je kasnije svršila.

Medutim ne vjerujemo zapravo ni u srečnost samih trščanskih Talijana. Bit će da se za vrijeme predavanja osjetio i po koji ironičan posmeh pri činenici da jedan vrlo istaknuti čovjek dolazi iz Splita, da im u Trstu govor o onome u što vjerojatno ne oni sami ne vjeruju. Nama je žao što moramo pretpostaviti da je jedan naš nekda toliko aktivni političar i koji je u svoje dobre znao da strada za narodne misli, a koji i dobro poznaje trščansku pijuču, jer je tako živio i izdavao novine, morsko takav podsmeh da doživi baš tu, u Trstu, na pedalj od izgorjelo palče svih naših nacionalnih institucija, nedaleko od Bazovice, Gorice, Poreča itd.

Nedavno smo bili prisiljeni da se osvrnemo na pisanje jednog splitskog lista koji je slavio talijanski imperijalizam i pravo jačega medju narodima, po kojem pravu bi baš mi, maleni, morali da stradamo. Sada evo opet ovo predavanje Pa jer je to iz Splita, odavde, gdje se nikad nije tražio sukob sa susjednom kraljevinom, nego se uvijek išlo za tim da budu medju nama dobre susjedске veze, ali ne na štetu nacionalnog ponosa ni s jedne ni s druge strane — treba se pitati: Pa što je ovo?

Zagrebački »Obzor«

donaša 1. o. mj. cijeli podlistak o tom predavanju Tresića-Pavičića. Uz ostalo tu se vidi i ovo:

U svom uvodu k predavanju prof. Urbani spominje, kako je — vezan dugotrajnim književničkim prijateljstvom sa slavnim pišcem rimskih drama »Finis reipublicae«, što 1930 i 1931 izdajoše i u talijanskom prijevodu, — prošloga ožujka upozorio ga, da »nijedan spisatelj ni politički čovjek jugoslavenski ne bi od njega bio podobniji da se pridruži glasovima simpatije za Italiju, očitovanim po Paul Bourgetu, Bernardu Shawu, drnu Kramaržu, čehoslovačkim legionašima, poljskim prijateljima Italije i drugima, koji lojalno osudiše spletke Lige naroda i opaku ekonomsku opsadu Italije. Tomu i takovom pozivu, koji je zaciјelo morao pogolicati vanredno osjetljivu sujetu našega odličnika, nije se dašto on mogao oglušiti, nego joj se pripravno odazvao, i, kako trščanskoj publici priopćio njegov doglasnik, već 24 travnja stiže ovomu sastavu, koji uzmoga predati javnosti tek dva gotovo mjeseca kasnije, jer kulturni fašistički institut nije bio zbog prije preuzetih obveza još iscrpio svoga programa. Odlični prijatelji Italije, drugi i priješnji prijatelji Cezara Battisti i talijanskih zastupnika u bečkom saboru, istaknuti dalmatinski poslanik razglašen kao izdajnik a-u. monarkije, hrvatski parlamentarači i urotnik, kako ga je zatim oslikao predavač, dobiva dakle riječ, tek pošto su se obredali svi ostali predavači trščanske prosjedne ustanove i njegova konferencija, koja bi koncem travnja bila za cijelo još više pospešila osvojenje etiopskoga carstva, čita se eto post festum, tek sredinom lipnja. Poziv, uočimo li imena, kojima je načičkan, bio je zaista zamašan i ushitan; isprika zakašnjele izvedbe nasuprot manje je svakako laskava, a vrlo čudna. Zlobnik koji mogao bi pomisliti ili

da je u fašističkim krugovima trščanskim bilo dvoumljenja, bi li se uopće dveri njihova kulturnoga hrama otvorile glasuž ţreca s druge strane Jadrana, ili da je zagovornik konferencije morao barem čekati dok ova prodje klancima jadikovcima svih steptena oblasne cenzure. Proša je ipak i održana je pred biranom publikom, gdje nije manjkao ni zamjenik trščanskog prefekta, pretstavnika rimske vlade. A prisustvovao joj je i poljski generalni konzul, našega medutim nije bilo; očiti znak da je pisana govornička vježba dra Tršića-Pavičića imala karakter čisto privatne rabote, da je proistekla iz njegove lične inicijative.

Jer ne treba da budeš nacionalistički šoven, a ni dušmanin talijanskog naroda i njegove kulture, a da te se ipak čudno dojmi, kada čuješ gdje naš čovjek u Trstu govor o inostranim imperijalizmima, »koji zaslužuju, odnarođuju, do krv mrze, ponizuju i uništavaju i nacionalno svjesne puškove, pri tom hoće da žigoše i engleski i francuski i ne znam čiji jošte imperijalizam, koji doduše imenice ne spominje, ali nastoji da što odredjenije obilježi, a u isto vrijeme proglašuje da talijansko zavojenje na Abesiniju nije imperijalizam, nego najčišći produkt dva historijska zakona: zakona pojednostavljenja jezika, nacija i država istrebljenjem slabijih naroda, i zakona prolifiraju i potrebe proširenja teritorija za raspodjel plodne ljudske pasmine. A pri tom zove u pomoć i metafiziku i tradiciju samosvjesno izriči: U tvrdom spletu metafizičkog mehanizma sveopće uzročnosti, tomu se zakonu ne uzože oteti ni božanska providnost, jer bi to bila već i učinila. A ako nije učinila, znak je, da je Sveznajući to htio u svrhe, koje naš razum ne dokuje.

Pročitavši to učenjačko razlaganje, i poslisivši u taj čas samo na hiljadu i hiljadu pretvorba hrvatskih i slovenskih prezimena koje je prefektura imala prilike da poslijenih petnaest godina dade proglašiti u rimskim službenim novinama, — a da druge kojekolje sitnice ne spominjemo, — bi nam za čudo, kako se takočni naš dr. Tršić-Pavičić nije dosjetio opomene: »non parlare di corda, in casa dell'apicato« (da ne govoris o konopu u kući obješenoga).

Z

Z

Z

Za ljudski je razum svaki čin i dogadjaj u empiričkom svijetu tek posljedica danih uzroka: i umorstvo i razbojstvo, kao i sučev pravorijek i izvršenje kazni — i konferencija dra Tršića-Pavičića i različite kritike o njoj. Ali za normalni ljudski osjećaj, za praktični život, nije svaki dogadjaj isto, a onaj, koji se umiješa ne zadovoljava da teoretski shvati zbivanje, nego ide za tim, da sve, što se zbilje i ubod nožem i otimačinu budželara, odobri i opravda filozofskim zasadama, upotrebljene filozofem ponizuje do sofizama i pokazuje simptome bolesti, koju je Croce označio izričajem, koji ne moram spomenuti.

T

Talijanski kulturi, ponajprije estetskoj, a i filozofskoj i znanstvenoj, mi zaista mnogo dugujemo, ali se talijanskom narodu ne ćemo odužiti ispraznom glorifikacijom svake pojave u njegovom povjesnom razvoju.

E

Eccellenza Tresette Kalabrage (piferaro izmijenio je odmah ime Njegova Ekselenciju bez ukaza Ducale) hoće da udjeli u vaša kuća sa žena i deset figli, perche vi ste barbaro. a ja figlio della cultura milenaria ed anche plodan pieno djeca... Tolte, Tresette, grabatum tuum et ambula završi Saltamerende — che udjem u kuću.

I Njegova Ekselencija Mosorski Guslar da se pokaže saglasan sa svojim predavanjem u Trstu, protitanim od Urbana — Urbania — uze gusle favorove, zakopca rečin u uho i ne zna se da li je isao u Mosor da lovi vukove ili na Hvar da lovi skuse.

Svakako u villu je ušao con tutta la famiglia Kalabrez Guerrino Saltamerende i odmah zabio na kuću cimer Villa Roma.

Cukmek

Villa Vašington prerašena u Villa Roma

Neki dan pusta graja ispred vile Mosorskog guslara na Mejama. Pred njom dipli u svoje kalabreške diple piferaro Guerrino Saltamerende, a oko Guerrina skakuće žena i desetero djece. Na tu muziku izidje na kapiju Njegova Ekselencija Mosorski guslar i u dva jezilca (kad opazi Kalabrez) upita: — Ko ste, što tražite, che volete?

— Eccellenza Tresette Kalabrage (piferaro izmijenio je odmah ime Njegova Ekselenciju bez ukaza Ducale) hoće da udjeli u vaša kuća sa žena i deset figli, perche vi ste barbaro. a ja figlio della cultura milenaria ed anche plodan pieno djeca... Tolte, Tresette, grabatum tuum et ambula završi Saltamerende — che udjem u kuću.

I Njegova Ekselencija Mosorski Guslar da se pokaže saglasan sa svojim predavanjem u Trstu, protitanim od Urbana — Urbania — uze gusle favorove, zakopca rečin u uho i ne zna se da li je isao u Mosor da lovi vukove ili na Hvar da lovi skuse.

Svakako u villu je ušao con tutta la famiglia Kalabrez Guerrino Saltamerende i odmah zabio na kuću cimer Villa Roma.

Cukmek

GLASOVI TALIJANSKE ANTIFAŠISTIČKE ŠTAMPE

SANKCIJE I SANKCIONISTI.

Pred nekoliko mjeseci sankcije su bile slava i u nado 50 država, Lige naroda i skoro cijelog čovječanstva koja hoće mir i traži vršenje jedne internacionalne pravde. Danas, međutim, svaki hoće da se čim brže oslobodi morainog i materijalnog tereta sankcija primjenjenih na napadaču. Čak se čini da sankcije više peku sankcioniste nego li sankcioniranog.

U Engleskoj gdje se vlada ne boji optužbe za kukavičuk dobačene joj od laburista i liberala, čak je i Eden tvrdio da neuspjeli sankcije mogu svršiti s ratom, a ne ispravkom izvršenog zločina, od kojega napadač nesmetano uživa plodove. Skoro cijela Evropa, udružena u Društvu naroda, nije u stanju da napadača prisili na poštivanje medunarodnih zakona... A budući da naši političari ne mogu da se pohvale obiljem stida, moći ćemo u Ženevi prisustvovati ostracizmu sankcijama pjevanom u zboru. I jao si ga onome ko bude u tom zboru stornirao. Giustizia e Libertà.

RAZLIKA IZMEĐU TALIJANSKE I FRANCUSKE RADNE SEDMICE

Šef fašističkih milanskih sindikata ironizira u »Popolo d' Italia« od 20. junia francuske sindikalističke pobjede. — Po onome što on piše izlazi da u Italiji imaju radnici već odavna ono što su Francuzi tek sada dobili. On međutim zaboravlja da kaže kako je u Italiji bila uvedena 40 satna radna sedmica iako je većina radnika bila prisiljena da radi u smjenama nedjeljno 30—35 sati, a čak i samo 20 sati, i da je 40 satna radna nedjelja bila u isto vrijeme počaćena sa smanjenjem nadnica za 18 posto.

U Francuskoj je međutim provedena 40 satna radna nedjelja dok su u isto vrijeme ostale stare nadnice povećane još za 12 posto. Giustizia e Libertà.

POSLJE VELIKOG IZDAJSTVA.

Consummatum est. Velika engleska izdaja mira i principa kolektivne sigurnosti izvršena je. Izdati su oni principi kolektivne sigurnosti za koje je sir Samuel Hoare bio rekao u Ženevi 11. septembra 1935 da su oni »sastavni dio nacionalne britanske savjesti«. Gospodin Eden je to izdajstvo opravdao u ime realizma bez principa koji je kriv za dekadansu Europe. U engleskom parlamentu su naši većini koja je pokrila to izdajstvo usprkos ogorčenoj borbi provedene od naših drugova laburista. Ta borba laburista protiv izdajstva donijet će brzo svoje plove rušenjem vlade koja se onečastila napuštajući stvar pravde.

Il Nuovo Avanti.

BOLJE UMRIJETI NEGO OVAKO ZIVJETI.

Aleksandrija, jun — Ja toliko radim od zore do mraka za same 4 lire. Toliko raditi, a slabu jesti. Bolje je umrijeti nego ovako živjeti. Barem će tada biti sve svršeno.

Il Grido del Popolo.

RADNICI SE VRAĆAJU IZ AFRIKE.

U Italiji se izjavljuje da će se pri građenju putova u Abesiniju upotrebiti 100.000 radnika i to 50.000 Talijana, a 50.000 urođenika.

Sa »Umbriom« se 20. junia vratilo iz Afrike 870 radnika kojima je istekao ugovor. Oni nisu htjeli obnoviti ugovor i ostati u Abesiniji, a izjavili su da su životne prilike za radnike nemoguće.

Il Nuovo Avanti.

KONFERENCA KOMITETA ZA POMOC ŽRTVAMA TALIJANSKOG FAŠIZMA.

Pariz, 20. junia. — Komitet za pomoć žrtvama talijanskog fašizma sastao se na konferenciju 19. o. m. pod pretdsjedništvom Jean Richarda Blocha. Medju ostalima bili su prisutni: general Nemours, profesori Cohen i Mengin, gdje Rozelaar, dramski pisac André Varenne, književnik Charles Vildrac, profesor Marcel Cormu, predstavnik Medjunarodnog udruženja nastavnika itd. Talijani su bili u velikom broju, tako su medju ostalima bili prisutni i gg. Modigliani, Cianca, Bocconi Niccolotti, Rugginenti, gdje Estella itd.

Referat o radu komiteta pokazao je koliko i na koji način je komitet radio i kako je uspio da zainteresira javno mnenje ne samo u Francuskoj, već i drugdje. Tako je na pr. u Argentini osnovan jedan podkomitet sa svojim štampanim organom, sa plakatima i mitinzima. U Belgiji je takodjer osnovan podkomitet. U Jugoslaviji se uspijelo pokrenuti javno mnenje naročito medju Slovencima i Hrvatima i u studentskim masama; uspijelo se u Engleskoj, U. S. A. u Australiji itd.

Jedan govornik je obavijestio o kampanji za amnestiju i protiv zakona terora koju je komitet organizirao prigodom desetogodišnjice Specijalnog tribunala. Ta kampanja ima veliku važnost, pod uvjetom da je dobro vodjena. Modigliani je inzistirao na korisnosti te kampanje — i za tako se izredalo dvanaestak govornika zaključena je konferencija.

L'informatore italiano.

ZA OJAČANJE ITALIJANIZACIJE NAŠE MLADINE

Hočejo uvedbo šestega ljudskošolskoga razreda — 6000 učencev v Julijski Krajini ponavljajo po več let peti razred

Trst, junija 1936. Agis. — Fašistom je zelo pri srcu naša mladina. To vidišmo srebrni trenotek. Da jo nam hoćejo iztrgati, je umljivo iz ogromne aparatute, ki služi le poitalijančevanju. Od otroških vrtcev, balil, mladih Italijank, ljudske šole, avangarde in ostalih strankinskih organizacija pa celo do predvojaških vaj in vojaškega roka in še potem, vse to je namenjeno samo enemu cilju. Do dvajsetega leta starosti je mladina podvržena vplivu potujčevanja. Na stotine raznovrstnih društev, ki prikrijejo svoje delo pod kulturnim, humanitarnim, kmetijskim, gospodarskim plasčem, je posvečeno skoro izključeno temu cilju. Celo denar mednarodnih humanitarnih institucij uporablja za poitalijančevanje naše mladine...

Toda zopet se jim zdi vse to premašo. Zopet so se vrgli na šolo. Pravijo, da je pomanjkljiva v izvrševanju italijskega. Šolska doba je predpisana v naših krajih od 6 do 14 leta. Isto je v Južni Tirolski, ni pa v ostali Italiji! Zakon Gentile zahteva, da morajo učenci biti v šoli do 14 leta starosti, in če ni nadaljnji razred morajo ponavljati zadnji razred. V nekaterih krajih tega niso vzeli dobesedno in so bili otroci izpuščeni po končanem petem razredu z

11. letom. S tem, pravijo, so se odtegnili šolskemu programu. Kajti v obmejnih krajih učitelju ne zadostuje pet let poteka, da bi izvršil celotnega previdenega programa, ker jih mora podučiti v »idioma nazionale«, ki je »notevolmente (!) dissimile dai vernacoli usati nelle famiglie rustiche« (»Piccolo della sera« 18. jun.), ki se precej razlikuje od govoric, ki jih rabijo kmetje družine. Program je pač uspešna in zadostna italijskanizacija. V ostalih krajih Julijске Krajine pa je po tem zakonu moralo 6.000 otrok pohajati peti razred, čeprav so ga z uspehom izvršili, in to celo skoz štiri leta! Da bi jih ne učitelji odpustili pred 14 letom starosti že iz petega razreda in da bi se ne pregrešili s tem zoper zakon (errone tanto piu grave nelle zone di frontiera — napaka toliko hujša v obmejnih krajih), je izdal inspektor v Trstu odlok, da morajo strožje postopati pri izpitih, ker so opazili, da učenci ne obvladajo predpisane znanja. Kakšnega znanja si lahko mislimo. Zaradi tega in da bi temu odpomogli mislio na uvedbo šestega razreda. L. 1934. so ustanovili za učence, ki so končali peti razred, tečaje za kmetijstvo znanega društva Ente Faina (corsi rurali di avviamento all agricoltura). Teh

tečajev je okrog 50 — šestimi tedenskimi urami in delujejo samo pozimi. V raznarodovalne syrhe služijo zopet večerni tečaji za te učence in jih morajo obiskovati do 14 leta. Ce teh tečajev ni, morajo tudi po štiri leta obiskovati peti razred. Poleg teh tečajev obstojaže še dopolnilni večerni tečaji (corsi serali complementari) za mladino od 14 do 18 leta, katere obiskujejo tudi otroci izpod 14 leta. Ti so namenjeni obrtni izobražbi in jih vzdržujejo provincialni konzorciji. Teh je tudi okrog 50. K temu moramo dodati še 250 tečajev italijskega jezika in splošne kulture za odrasle, katere pa obiskujejo tudi ljudskošolski otroci. Ker je vse šol približno 800, jih ostane še 400, kjer se izobrazba »konča« že s petim razredom. Toda mi dobro vemo, da se fašistična vzgoja ne konča s petim razredom, ampak je še mnogo časa dalje naša mladina podvržena vplivu odtujenja. Toda vse to ne zadostuje, zahtevajo še šesti razred. »Kajti«, pravi omenjeni list, »ljudskošolska vzgoja v obmejnih provincah je namenjena predvsem vzgoji tujih generacij (t. j. slovenskih in hrvaških) v načonalnem jeziku in ustvarjanju politične zavesti, ki ne sme biti dvoumna in negotov...«

HAPŠENJA RADI IVANJSKIH KRIJESOVA

Usprkos zabrane, ivanjski su se krijesovi palili po istarskim sellima i ove godine

Golač, jula 1936. — Običaj je u našim krajevima da se 23. junia t. j. uoči Sv. Ivana, pale krijesovi po poljima i po raznim mjestima po selu, ali i ove smo godine to htjeli da učinimo, pa su nam karabinjeri to zabranili. Usprkos ove zabrane naša su polja svijetlila i palili su se krijesovi ne u selu, nego izvan

selu. Radi ovog »prekršaj« uhapšena su bila četverica naših mladića i to: Mamlovic Ivan, Maglica Anton, Juriševi Anton i Grdević Josip. Sva su ova četverica bila odvedena od karabinjera na općinu u Materiju, gdje su bili saslušani i nakon ovoga pušteni kući. — CIC.

SPET NOVA OBSODBA

35 LETNI BRICIVO IZ DORNBERGA

Gorica, junija 1936. — Agis. — Ni dolgo od tega, ko smo poročali o prihodu nekaterih naših konfirmancov iz Južne Italije. Ceravno so bili poslanji domov samo takri, ki so bili res popolnoma po nedolžnem obsojeni v konfirančijo, ali pa zaradi kakega pravnega prestopka, smo upali, da pridejo tudi ostali. Toda teh ni. Pač pa so na dnevnom redu nove aretacije in te dnevene smo se prepričali, da je bil 35-letni

Bric Ivo, daleč naokoli poznani in splohovan posestnik iz Derenberg, poročen in oče štirih otrok, od goriške konfirmančke komisije obsojen v konfirančijo. Ze nekaj časa je od tega, ko so ga aretirali in poslali v Gorico in tudi soče po raznih govoricah smo pričakovali, da bo aretirani poslan v konfirančijo, vendar prepričani, da ni ničesar zakrivil smo kljub temu upali, da ga izpustijo iz zaporov.

Po amnestiji zopet v zapor

Trst, julija 1936. — Pri procesu proti tako zanim »slovenskim teroristom«, ki se je vršil v Trstu v začetku septembra 1930 in ki je obosodil na smrt s strelenjem v hrbot štiri mlade slovenske fante, je bil med drugimi obsojen tudi Andrej Manfreda iz Kobarida, in sicer na 10 let ječe. Na podlagi dveh amnestij, ki sta bili izdani po njegovi obsojni, se mu kazeno reducirala na pet let, tako da je pred dobrim letom smel zopet domov. Seveda ni bil s tem že prost, temveč pod stalnim policijskim nadzorstvom.

Pred nekaj dnevnih par so ga aretirali in gnali v zapore v Gorico. Kaj utegne biti vzrok njegovi aretaciji, ni nikomur znano. Očitno bo tudi njega doletela enaka osuda, kakor Romana Parhorja, Slavka Bevka iz Cerknega in Ivana Obada iz Saleža, ki so morali po prestani kazni v konfirančijo. Po sistemu, ki vladai sedaj v Italiji, zlasti pa v Julijskih krajini, pa utegne doleteti Manfredo še hujša kaznen.

GOMILANJE VOJSKE UZ GRANICU

Narod očekuje rat i promjene

Vrbica, jula 1936. — Ovih poslednjih dana došao je u naše selo jedan bataljon vojnika 96 pješadijskog puka. Koliko smo mogli doznavi, ovi će vojnici ostati u našem selu duže vremena, jer da se spremaju velike vojničke vježbe na Snežniku. Ne samo da su vojnici došli u naše selo, došli su i u druga nama susjedna sela. Kollko smo doznavi zaposjeli su sva sela uz granicu od sela Klane pa do Bistrice, i u svakom je od ovih sela smješten po jedan bataljon vojnika, bilo pješadije, bilo artiljerije.

Ne znamo što će nam ove vojničke vježbe donijeti ali možemo da već unaprijed predvidjamo da će nam uništiti

naša polja i naše usjeve. Po nekim su se selima nastanili po kućama i štalamama, a u nekim pod šatorima.

Glede ovog utaborenja vojske u cijeloj se našoj okolici šaputa i govori da ovo ne znači vježbe nego da će biti rata, jer do sada nije još bilo toliko vojske u našim krajevima koliko je sada, pa možemo vam reći da bi i sva naša narod želio da dodje do rata, jer mi u ovim krajevima ne možemo da podnesemo ovaj teror, pa si svaki želi da već jednom nešto započne, jer se nadamo da će barem tako doći do nekih promjena.

Cic.

Konfederacija italijskih industrijalcev je objavila v svojem mesečnem glasniku izčrpen položaj italijske industrije v zadnjem času. Iz tega je razvidno, da se situacija ni bistveno spremeni. Nekatere industrije so zmanjšale obrat, ker ne morejo dobiti sировин, druga podjetja pa so moralna zmanjšati obratovanja, ker niso mogla plasirati svojih produktov v inozemstvu. Nekatere industrije zaznamujejo značajni porast.

Kot vidimo iz tega avtentičnega in fašističnega vira, sankcije mnogo škodujejo Italiji, ter vsaka zatrjevanja s fašistične strani, da sankcije prav nič ne škodujejo Italiji, so s tem postavljena na laž. Tista industrija, ki najbolj dela in ki je znatno povečala svoj obrat, je industrija za vojno. Toda to ne pomeni nikake aktive za državo. (Agis.)

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

V Idriji je bila na svečan način izvršena maša zadušnica za vojakom Karлом Vidmarjem, ki je umrl v Abesiniji.

*
— V Tolminu se je na čuden način utopil enoletni Alojz Koren. V odsotnosti staršev se je spravil v velik škaf poln vode in se utopil.

*
— Aretrirali so Pajntarja Antona iz Grahovega. Moral bo sedeti tri meseca, ker se je prekršil zoper zakone o javni varnosti.

*
— V Krnici na Goriškem je požar upepel senik Frančiški Cigoj. Škoda je 4.000 lir.

*
— Strele je udarila v električno lokomotivo v trenotku, ko je vozila na goriški koločvor. Človeških žrtev ni bilo. Vlak pa je imel 20 minut zamude.

*
— Eno leto, en mesec in 100 lir kazni je dobil Srečko Bončina iz Idrije, ker je lovil ribe in se zoperstaljal gozdnemu čuvaju.

*
— Tri meseca in 500 lir pogojo je dobil Alojz Žbogar iz Lazen, ker je hranil protipostavno na domu razstrelivo in ga ni prijavil.

*
— Ferdinand Kocijančič iz Goric je dobil en mesec zapora, ker je prekršil določbe opomina (diffida).

*
— Strele je ubila Pavlo Kričec, staro 36 let, iz Pečin pri Sv. Luciji, ko je delala na polju.

*
— V Brestjah (Kojsko) je zgorela hiša posestnici Frančiški Marini (Juretič). Zgorelo je vse poljedelsko orodje in 40 q sena. Škoda znača 15.000 lir. V Trnovem na trnovski planoti je zgorela hiša Josipin Volk. Škoda je za 7.000 lir.

*
— V Trstu je prefekt dal zapreti zopet neko slovensko trgovino. Pod motivacijo, da je prodajal kravje meso za volovsko, je moral zapreti svojo mesnicu Ivan Konjedič v via delo Scoglio 33.

*
— Občina Hrenovica, kakor tud vse njene frakcije,

NAŠA KULTURNA KRONIKA

DRAGA MOŠČENIČKA U FILMU

Ovih dana prikazivana je u Edison kinu njemačka opereta »Nasmijano srce« u kojoj glavne uloge igraju Jenny Jugo i Paul Hörbiger. To je ljubavni roman veseli i hirovite bogataške kćeri sa nekoliko dobro odigranih prizora. Stvar po sebi nije osobito značajna, ali je za nas od interesa pozadina toga filma, koji je snimljen u ubavoj Moščeničkoj Drazi. U nizu lijepih snimaka prikazuje se panorama Drage, njezina riva, obalni put, plaža i more pred njom.

Iznad samoga mjesta, na lijepom položaju istice se velika školska zgrada, podignuta neposredno prije rata i svećano otvorena u travnju 1914 godine. Sa bolom u duši gledali smo u tu kuću koja je našem narodu bila nekad kula svetilja, a danas služi u svrhu odnarođivanja naše djece. Jedna letimična slika dovela nam pred oči i tržnicu, gdje smo u vremenu primjetili nekoliko poznatih lica. Nagla promjena prizora nije nam dopustila da se zagledamo u sva ona lica pa da im otčitamo misli i patnje. Slijedile su zatim uske ulice pa vile uz plažu, bujna subtropska vegetacija i stotinu drugih milih prizora. Vila Osojnik, do samog mora, poslužila je u filmu kao hotel u kojem se odvija ljubavni roman mlade bogatašice. Spolašnjost, nutrina i romantična okolina ovih dana je filmu množinu vanredno lijepih snimaka. Jedna slika zahvatila je na litici povrh mora i drevni grad Moščenice, za koji se čini kao da je zamro. Jedna za drugom sve bolne uspomene!

Na završetku prikazivanja, iako je bio sretan i veseo, oči su nam bile orogene suzama...

NAŠI OBMEJNI PROBLEMI

Pod tem naslovom je objavila te dne Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani referate, ki so bili podani na omladinskim narodno-obrambnem tečaju, ki se je vršil pod okriljem omenjene družbe o prilikih njene petdesetletnice 4. in 5. septembra 1935. v Ljubljani. Vsebina knjige, ki obsegajo pet tiskanih pol osmerke na lepem brezlesnem papirju, je sledeća:

1. Uvod. 2. Dr. Milko Kos: Historični razvoj slovenskih narodnostnih meja (Članek je priložena slika: Obseg slovenskega ozemlja v 9. stoljeću); 3. Dr. S. Ilešić: Politično-geografski položaj naših narodnostne meje na zapadu in severozapadu; 4. Prof. F. Baš: Slovenska narodnostna meja na severovzhodnu (slika: zemljepisni pregled severovzhodne meje); 5. Dr. L. Čermelj: O naši mladini v Julijskih Krajih; 6. G. Brodnik: Položaj naših bratov pod Avstrijo; Ing. Janko Mačkovček: Tuje aspiracije in imperializmi (s sliko); 8. Dr. Branko Vrčon: Manjštine v luči meddržavno-pravnih obveznosti; 9. Andrej Kršič: Narodna misel in narodno-obrambno delo; 10. Tugomir Prekorček: Pomen in delo Družbe sv. Cirila in Metoda. Priložena je še slika udeležencev tečaja. Knjiga, na katero se bomo še povrnili, priporočamo vsem, ki se zanimajo za naše brate onstran meje in za probleme našega naroda ob severni meji.

MARTIN ISTENIĆ

Umro je barba Martin Istenič u 76 godini starosti, dugogodišnji vođa stajališta Žminj, na kom je mjestu bio od otvorenja tog stajališta pa do umirovljenja po Talijanima. Poznaju ga dobro naši dobri Istrani po Vodnjanščini, Smoljščini, Sv. Petarščini, a osobito pak Žminjci, jer baš za vrijeme rata bila je njegova već pokojna supruga Uršula desna ruka jednim i sirotin ženama, kojih su muževi ili sinovi bili u ratu. Ta bilo je već prije rata kod barba Martina pravo sastajalište naroda gdje su se vodili razgovori i čitale novine, a među ratom bilo je tu pravo sijelo. Za pokojnim tuguje šestero kćeri i sinova od kojih se 4 nalaze u Jugoslaviji.

Barba Martin počivaj u miru u rođnoj gradi u Črnom Vruhu nad Idrijom.

† ANTE GROM

V Ljubljani je v nedeljo umrl g. Ante Grom, bivši carinski posrednik, ki je pred kratkim praznoval 80-letnico. Rodil se je v Ljubljani 1. 1856., svojo mladost je preživel v Idriji, kot carinski uradnik pa je služboval v raznih krajih po Primorskem, kjer se je tudi poročil z znano našo dobrotnico go. Mašo. Zadnemu v vnetemu narodnemu delevcu bodi ohranjen trajen spomin, pri zadetim naše sožalje! (Agis).

U FOND „ISTRE“

Da počaste uspomenu pok. Augusta Rajčića, školskog ravnatelja iz Opatije daruju u fond »Istra« A. i R. Saršon. D 50.— U prošlosti broju objavljen D 39.115.60

UKUPNO D 39.165.60

U neprilici!

Ormar sa odijelima je skoro prazan. Dopust je pred vratima i za odijelo ne preostaje već mnogo novaca, a svejedno bi htjeli na dopustu lijepo i lagano biti obućeni.

Tada može pomoći samo jedno. Šta?

Kupiti

TIVAR ODIJELA

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

GODIŠNJA GLAVNA SKUPŠTINA „ISTRE“ U SPLITU

Rikard Katalinić-Jeretov pretsjednik

Emigrantsko udruženje »Istra« u Splitu je održalo svoju drugu redovnu godišnju skupštinu dne 28. junu u Sokolskom Domu. Prezjedatelj dr. Mihaljević otvorio je skupštinu u 9.45 sati i govorio o proslodgodisnjim priljkama u društvu.

Prezjedanj daje zatim riječ društvenom tajniku-blagajniku bratu Znidarsiću, koji izvještava o djelovanju tajništva i stanju blagajne.

Ispred nadzornog odbora Rikard Katalinić-Jeretov izvještava da je bilo pregledano čitaonica blagajnika knjižnica ispravna i da je čitavo poslovanje u potpunom redu. Nadzorni odbor predlaže razrešenju društvenoj upravi. Skupština prihvata. Prešo se zatim na izbor nove uprave, te je na predlog kandidacionog odbora jednodušno izabrana slijedeća uprava:

Prezjednik Rikard Katalinić-Jeretov, potprezjednik dr. Jos. Mihaljević, tajnik I. Vlitorim Ujević, tajnik II. Kristina Križmanić, blagajnik Vjekoslav Znidarsić, članovi: Pero Trepov, Jakov Rakic, Slobodan Jakšić, Anka Lazarević, Ante Orlančić — Nadzorni odbor prezjednik dr. Stojan Braša, članovi Ivan Dračić i Mate Stančić.

U eventualijama burno pozdravljen uzima riječ savezni prezjednik dr. I. M. Čok. Zahvaljuje na pozdravu i donosi pozdrave sazvognog vodstva. Pozdravlja Split, glavni grad Dalmacije i centar djelovanja i učilište emigrantata u Dalmaciji. Govori dalje o borbi za naša prava. Treba, već dr. Čok, da budemo na čisto s tim, da je fašizam zaključio nacionalnu smrt našega naroda pod Italijom. Zato je borba za manjinska prava bez svakog uspjeha. To je sasvim shvatljivo, kad se znače, da je Italija danas totalitarna država i ne priznaje narodne manjine. Fašizam traži za tim, da sve ukuplju u fašistički kalup, a to znači smrt našeg naroda. Nama ne preostaje drugo, nego da ili priznajemo takovo stanje ili da provedemo borbu na život i smrt. Emigracija mora stati na stanovištu, da treba tražiti konačno rješenje problema našega naroda u Italiji. I u izvršavanju našega programa imamo pravo da se služimo svim raspoloživim sredstvima. Naša borba je pravedna, jer mi tražimo pravdu i slobodu za naš narod. Kult borbe za naša prava, oslobođenje naše braće nastavlja dr. Čok, treba da unašamo u najšire redove našeg naroda. Sa dosadanjim rezultatom ne možemo biti zadovoljni i dužnost nam je, da to iskreno priznamo. Izlaže stav antifašizma prema našem problemu.

Kao emigracija treba da budemo na svojem mjestu da medju slobodnom braćom budimo svijest i interes za našu zemlju.

Pored toga naša emigracija imade i drugih zadataka. Isteči socijalnu akciju emigrantskih udruženja i Saveza, koja nalazi na tečkoće. Zatim je tu i pitanje državljanstva. Stanovništvo saveza je, da bi svaki naš emigrant trebao da bude u pravima i dužnostima izjednačen sa jugoslovenskim građanima i bez sticanja državljanstva. U tome savez nažalost ne nalazi na potrebljivo i dovoljno razumijevanje. Iskazuje nastojanja Saveza o svim tim i ostalim pitanjima i problemima, među kojima je jedino donekle povoljno rješeno pitanje o dozvoli boravka, uvajdajući posebne legitimacije. Govori o odnosu emigranata prema domaćem stanovništvu.

Dr. Čok osvrće se zatim na neke čudne ispade, koji su se desili u posljednje vrijeme i kaže da ne može da predje preko predavanja, koje je tu skoro održao u ime dr. Tresić-Pavičića u Trstu g. Umberto Vrbanac.

„Njegova ekselencija gospodin Tresić-Pavičić, kaže dr. Čok — postao je u Trstu svoje predavanje nekom gospodinu, koji se zove Urbani, a koji se prije zvao Vrbanac. Ovo predavanje g. Tresić-Pavičića pročitao je taj Urbani pred mnogobrojnim talijanskim publikom, i ovo je za njega teška blamna. Taj veliki gospodin, koji je poznat kao političar, diplomat i pjesnik, nije smio da sve nas i sebe samog tako kompromitira. Talijani su naravno aplaudirali i zabilježili to u svojoj stampi, ali ja sam uvjeren da su ga oni još jače ismjevali. Ima Mušollini svojih agenata, pa mu nije potrebno savjeti ekselenciju g. dr. Tresić-Pavičića. Ako je htio održati predavanje, on je morao uzeti drugu temu, da bi zaslužio poštovanje tamošnjih vlasti. Italija njemu nije učinila ništa dobra kad je bio zatvaren i šikaniran od austrijskih vlasti ali Jugoslavija mu je dala sve, dala mu je čast i bogatstvo! On hoće da govori o imperializmu. To je teška zablude. O tome mogu govoriti Englezi, Francuzi, Amerikanici, Japanci, ali ne i oni iz uvjerenja, nego radi toga, jer im je to od interesa, dok dan malii narod to ne smije. Načinito ne bi smio tako govoriti g. Tresić-Pavičić, jer time pljuje na sve ono što je do sada radio. G. dr. Tresić-Pavičić kaže da priznaje pravo jačeg, da tlači manjega, da nametne svoj jezik i kulturu — što znači da on odobrava što su nam odnijeli Zadar, Lastovo, Istru itd. Zar je bilo potrebno tako govoriti kad je čitav svijet zavojnike planove Italije. I morao se je naći baš naš čovjek, Jugosloven (glas: Dalmatinac!) da glorificira imperijalizam fašističke Italije.“

Dr. Čok završava sa vjerom u konačnu pobjedu, pravde i slobode.

Skupština ga burno pozdravlja a novi prezjedanj g. Rikard Katalinić-Jeretov zahvaljuje mu na radu za emigrante i molji ga, da se dalje bori i zalaže za njihovu stvar, a

oni će slijediti njegov primjer i uvažavati njegove savjete.

Kaže da mu je draga što je ustao protiv predavanja koje je g. dr. Tresić-Pavičić poslao jednom izdajci koji se je negda zvao Vrbanac ili Urbani. Ni kao Hrvat, ni kao Jugosloven nije smio takova šta poslati, on je mogao da ustane samo na odbranu malih potlačenih. Ovo je najveća sramota za naš narod — zavrsuje g. Katalinić.

Uzima zatim riječ brat Pero Trepov, koji se osvrne na socijalnu akciju medju emigrantima. Kaže da dosadašnji rad ne vodi cilju i socijalnu akciju treba postaviti na novu osnovu. Izvještava dalje, da je uprava našeg udruženja dostavila u tom cilju konkretan predlog koji je zatim i pročitao.

Nakon toga je skupština zaključena u 12 sati.

Istu večer je naše udruženje održalo članski sastanak u restauraciji »Lovret« u počast saveznog prezjednika.

OBČNI ZBOR „TABORA“ V KAMNIKU

V nedjelju 14. junija t. l. je imela svoj občni zbor emigrantska edinica »Tabor« v Kamniku.

Prostorno sobo se zavedni člani napolnili ključi vročini u klub lepotu vremena, kij vabilo v naravo. Tudi to dejstvo je dokaz, da razpolaga

»Tabor« zavednim člansvom, ki se zaveda svojih emigrantskih dolžnosti.

Prezjednik tov. prof. PETERLIN je s lepim govorom otvoril občni zbor in predstavio imena padlih borec za svobodu Julijske Krajine, katerih spomini so navzoč počastili stoje v slava-klici. Na to se je spomnil zvestega in požrtvovalnega člana pok. Durjavce. Tudi njegov spomin so člani počastili stoje z enominutnim moljom.

Tajnik tov. MREVLIJE je opisal delo društva v zadnji poslovni dobi. Iz poročila je razvidno, da je društvo po zaslugu požrtvovalnih odbornikov izvrglo veliko delo na propagandnu in socialnu polju. Priredili je več predavanje o našem vranju, emigrantski tabor v Kamniški Bistrici, igralo igro »Prelom«, ki je napisal predsednik društva tov. Peterlin, in sploh izkoristilo vsako priliku, da je opozorilo na globoko rano — Julijsku Krajino. Društvo je podjeljeno podporom potrebnim emigrantom, skrbelo po svojih močeh za zaposlitve brezposelnih, veliko delo pa je izvršilo tudi z izpolnjevanjem »spiskov o tujem državljanju«.

Blagajnik tov. Zidarič je podal poročilo o vznoru društvenem gospodarstvu, iz katerega je razvidno, da je društvo v polni meri vršilo svoju dolžnost tudi na socialnom polju ter pomagalo v silu res mnogim emigrantom.

Revizor tov. BIZJAK je poročal, da je našel društveno knjige v popolnem redu ter predlagal razrešnico. Predlog je bil sprejet.

Po kratkem odmoru so sledile volitve. Izvoljen je bil soglasno sledeći odbor: predsednik profesor ALOJZ PETERLIN, podpredsednik RAJKO GRUDEN, odborniki: ALOJZ ZIDARIČ, VADNJAL, RADO VODOPIVEC, ABRAMIC JOSIP, MREVLIJE JOSIP, POLENČIC ANDREJ in VIZIN MIROSLAV, revizor: BIZJAK SLAVKO in ZAVRTANIK FRANC.

Prof. PETERLIN se je zahvalil za zaupanje, Tov. TONE LAHARNAR je pozdravljen navzoče v imenu Primorskoga akademskoga starostinštva in zelil mnogo uspeha. V imenu društva »Tabor« iz Ljubljane in Kluba jugoslov. akademikov iz Trsta, Gorice in Istre je čestitao novemu odboru tov. VLADKO OBAL. Načelnik prop. odsoka Saveza je zelio novemu odboru in vsemu člansvom mnogo plodnoga dela ter oblijubil v imenu prop. odsoka v Zavrtanik FRANC.

Prof. PETERLIN se je zahvalil za zaupanje, Tov. TONE LAHARNAR je pozdravljen navzoče v imenu Primorskoga akademskoga starostinštva in zelil mnogo uspeha. V imenu društva »Tabor« iz Ljubljane in Kluba jugoslov. akademikov iz Trsta, Gorice in Istre je čestitao novemu odboru tov. VLADKO OBAL. Načelnik prop. odsoka Saveza je zelio novemu odboru in vsemu člansvom mnogo plodnoga dela ter oblijubil v imenu prop. odsoka v Zavrtanik FRANC.

Razvili se je nato razgovor o letošnjem emigrantskom taboru v Kamniški Bistrici in je razvidno, da je društvo v polni meri vršilo svoju dolžnost tudi na socialnom polju ter pomagalo v silu res mnogim emigrantom.

Občni zbor je potekel v najlepšem soglasju in ob zanimanju vseh navzočih, kar da je upanje, da bo delo v novi poslovni dobi še uspešnije.

Nasi u Slavoniji i Baranji

Posljede godišnje skupštine osječke Istre njen rad svodio se je na nedjeljne sastanke člansvima i siednicama odbora, koje se održavaju prve nedjelje u mjesecu. Najveća brigila bila je oko zbrinjavanja nezaposlenih emigrantata i sticanja materijalnih sredstava. Zato je u nedjelju 21. juna priredjen sabirni dan po osječkim ulicama, koji nam je donio 1523.75 dinara. Novac je namijenjen socijalnoj akciji u toku iduće zime. I ovom priliku zahvaljujemo se marljivim i požrtvovnim našim gospodjama i gospodjicama, te prijateljicama našega društva, koje su učestvovali u sabiranju. Zahvaljujemo i dobrohotnim prilagajcima, koji će svojim skromnim prilogom utrići po koju suzu za vrijeme ledenje zime.